

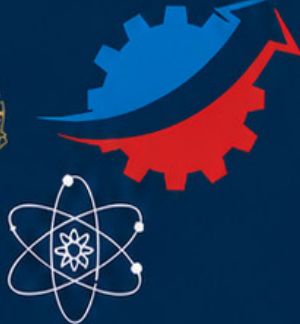
MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026-YIL

AVGUST 8-SON, I-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari

08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

OpenAIRE

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ФИЛИАЛ В г. ТАШКЕНТЕ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, avgust.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

IQTISODIYOTGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHNING SAMARALI DAVLAT BOSHQARUVI.....	9
Amirov Otabek Xudoyberdi o'g'li	
РОЛЬ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В СИСТЕМЕ ФИНАНСОВОГО КРИЗИС-МЕНЕДЖМЕНТА ПРЕДПРИЯТИЯ.....	14
Маннапова Раъно Абборовна	
METROPOLITEN SANOATIDA MAHALLIYLASHTIRISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING INTEGRAL METODOLOGIK MODELİ	22
Mansurov Xamrokul Ilxomovich	
INVESTMENT COOPERATION BETWEEN UZBEKISTAN AND CHINA: CHALLENGES AND PROSPECTS ..	29
Liu Qing	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BANK TIZIMI: MARKAZIY BANK VA UNING VAZIFALARINING IQTISODIY ASOSI.....	36
Sherkulova N.B., Fayzullayeva Maxliyo	
MINTAQAVIY IQTISODIYOT: MUAMMOLAR VA XALQARO TAJRIBA.....	41
Yorqin Xudoyberdiev	
BIZNES SUBYEKTLARINING EKSPORT FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY OMILLARI	45
Karamatdinova Aysawle Paraxatovna	
YOSHLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING PDCA TAMOIYILIGA ASOSLANGAN 7 BOSQICHLI TAKOMILLASHTIRILGAN TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMI	53
Xojiyev Ma'murjon Muxsinjon o'g'li	
HUDUDIY SPORT-SOG'LOMLASHTIRISH TURIZMINING RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR..	62
Misirxonov Habibxon Iskandar o'g'li	
TRANSPORT SOHASIDA AYOLLAR BANDLIGINI TA'MINLASHNING INTEGRATSIYALASHGAN BOSHQARUV MODELINI TAKOMILLASHTIRISH	71
Abdukarimova Dilnozaxon Mamurjon qizi	
QALMOQIR KONI MIS-MOLIBDEN RUDASINING GRANULOMETRIK TARKIBI VA METALLARNING YIRIKLIK SINFLARI BO'YICHA TAQSIMLANISHINI TAHLIL QILISH	78
Samadov Alisher, Abdusamiyeva Lobarxon	
VELOCITY CALCULATION AND ANALYSIS OF MANIPULATOR MOTION BASED ON THE DIFFERENTIAL APPROACH	83
Egamberdiev Azimjon, Djuraev Sherzod	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BANK TIZIMI: MARKAZIY BANK VA UNING VAZIFALARINING IQTISODIY ASOSI.....	88
Sherkulova N.B., Fayzullayeva Maxliyo	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BANK TIZIMI: MARKAZIY BANK VA UNING VAZIFALARINING IQTISODIY ASOSI

Ilmiy rahbar: Sherkulova N.B.,

TDIU Iqtisodiyot nazariyasi kafedrası assistenti

Fayzullayeva Maxliyo Akbar qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Iqtisodiyot fakulteti 2-kurs talabasi

ORCID: 0009-0000-9122-9190

Annotatsiya. O'zbekiston Respublikasi bank tizimining ikki bosqichli tuzilishi, uning tarkibiy qismlari va faoliyat yuritish tamoyillari tahlil qilingan. Markaziy bankning huquqiy maqomi, mustaqilligi, tashkiliy tuzilmasi hamda pul-kredit siyosatini amalga oshirish, bank nazoratini tashkil etish, emissiyani amalga oshirish, to'lov tizimlari faoliyatini muvofiqlashtirish va valyuta zaxiralarini boshqarish kabi asosiy funksiyalari yoritilgan. Tadqiqot amaldagi qonunchilik hamda Markaziy bankning rasmiy ma'lumotlari asosida olib borilgan va bank tizimini yanada takomillashtirishga oid ilmiy xulosalar shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: bank tizimi, Markaziy bank, pul-kredit siyosati, bank nazorati, emissiya, to'lov tizimi, moliyaviy barqarorlik, tijorat banklari.

Abstract. The two-tier structure of the banking system of the Republic of Uzbekistan, together with its components and operating principles, is analyzed. Particular attention is given to the legal status, independence, and organizational structure of the Central Bank, as well as to its key functions, including the implementation of monetary policy, banking supervision, currency issuance, coordination of payment systems, and management of foreign exchange reserves. The study is based on the current legislation and official data of the Central Bank, and presents conclusions aimed at further improving the banking system.

Keywords: banking system, Central Bank, monetary policy, banking supervision, currency issuance, payment systems, financial stability, commercial banks.

Аннотация. Проанализированы двухуровневая структура банковской системы Республики Узбекистан, ее основные элементы и принципы функционирования. Особое внимание уделено правовому статусу, независимости и организационной структуре Центрального банка, а также его ключевым функциям, включая проведение денежно-кредитной политики, осуществление банковского надзора, эмиссию национальной валюты, координацию деятельности платежных систем и управление золотовалютными резервами. Исследование основано на действующем законодательстве и официальных данных Центрального банка, на основе которых сформулированы научные выводы, направленные на дальнейшее совершенствование банковской системы.

Ключевые слова: банковская система, Центральный банк, денежно-кредитная политика, банковский надзор, эмиссия национальной валюты, платежные системы, финансовая устойчивость, коммерческие банки.

KIRISH

Har qanday davlat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishi, avvalambor, uning moliya-kredit tizimi qanchalik samarali tashkil etilganiga bog'liq. Bank tizimi iqtisodiyotning "qon tomir tizimi" sifatida pul mablag'larini jamlash, ularni qayta taqsimlash va real sektorga yo'naltirish vazifasini bajaradi. O'zbekiston Respublikasida bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonida bank tizimini isloh qilish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib kelmoqda.

So'nggi yillarda mamlakatimizda bank-moliya sohasini erkinlashtirish, tijorat banklarini xususiylashtirish hamda raqamli bank xizmatlarini rivojlantirish borasida izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu jarayonlarning markazida O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki turadi, chunki aynan u pul-kredit siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish, milliy valyuta barqarorligini ta'minlash hamda bank tizimi ustidan nazoratni amalga oshirish vakolatiga ega yagona davlat organi hisoblanadi.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, milliy bank tizimining barqarorligi ko'p jihatdan Markaziy bankka berilgan

vakolatlar ko'lamini, uning mustaqillik darajasi hamda pul-kredit siyosatining samaradorligiga bog'liq. Rivojlangan mamlakatlarda (AQSh Federal zaxira tizimi, Yevropa Markaziy banki, Yaponiya banki) Markaziy bankning mustaqilligi konstitutsiyaviy va qonuniy jihatdan qat'iy belgilab qo'yilgan bo'lib, bu inflyatsiyaga qarshi kurashda uzoq muddatli ishonchni ta'minlaydi. O'zbekiston Respublikasi ham shunga o'xshash yo'nalishda rivojlanmoqda. 2017-yildan buyon davom etayotgan keng ko'lamli iqtisodiy islohotlar doirasida Markaziy bankning mustaqilligi bosqichma-bosqich mustahkamlanib bormoqda hamda inflyatsiya darajasini barqarorlashtirish bo'yicha zarur choralar ko'rilmogda.

Markaziy bankning oliy boshqaruv organi — Markaziy bank Boshqaruvi bo'lib, unga Markaziy bank raisi rahbarlik qiladi. Markaziy bank raisi, uning birinchi o'rinbosari va o'rinbosarlari O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan lavozimga tayinlanadi va lavozimidan ozod etiladi. Boshqaruv asosiy stavka, pul-kredit siyosatining asosiy yo'nalishlari hamda bank tizimiga oid boshqa strategik masalalar bo'yicha qarorlar qabul qiladi.

Markaziy bank tarkibida pul-kredit siyosati, statistika va tadqiqotlar, monetar operatsiyalar, bank nazorati, moliyaviy barqarorlik, kredit axborotining davlat reyestri kabi ixtisoslashtirilgan departamentlar faoliyat yuritadi. Bundan tashqari, Markaziy bank O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi palatalari va Vazirlar Mahkamasi bilan hamkorlikda qonun hujjatlari loyihalarini ishlab chiqishda faol ishtirok etadi.

Markaziy bank Boshqaruvining majlislari oyiga kamida bir marta o'tkaziladi. Boshqaruv majlislarini Markaziy bank raisi chaqiradi. Majlislar, shuningdek, Boshqaruvning kamida uch nafar a'zosining talabiga binoan ham chaqirilishi mumkin. Boshqaruv majlislariga Markaziy bank raisi, u bo'lmagan taqdirda esa uning o'rinbosarlaridan biri raislik qiladi. Boshqaruv a'zolarining kamida uchdan ikki qismi ishtirok etgan majlis vakolatli hisoblanadi. Ovozlar teng bo'lgan taqdirda Markaziy bank raisining ovozi hal qiluvchi hisoblanadi. Boshqaruv majlislari, qoida tariqasida, yopiq tarzda o'tkaziladi.

Mazkur maqolaning maqsadi O'zbekiston Respublikasi bank tizimining umumiy tuzilmasini tahlil qilish hamda Markaziy bankning huquqiy maqomi, tashkiliy tuzilmasi va asosiy vazifalarini ilmiy asosda yoritishdan iborat. Tadqiqot vazifalari sifatida quyidagilar belgilangan: bank tizimining ikki bosqichli modelini tavsiflash; Markaziy bankning huquqiy maqomi va mustaqillik darajasini tahlil qilish; Markaziy bankning asosiy funksiyalarini har tomonlama yoritish; hamda bank tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bank tizimining iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni iqtisodiyot nazariyasida moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash, investitsion faollikni rag'batlantirish hamda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi muhim institut sifatida baholanadi. T. T. Jo'rayev va M. A. Hamdamov bank tizimining iqtisodiy mazmunini moliyaviy vositachilik, kapital harakati va pul muomalasini tartibga solish bilan bog'liq holda yoritib, Markaziy bankning pul-kredit siyosatini amalga oshirishdagi o'rni iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning asosiy omillaridan biri ekanligini ta'kidlaydi [3].

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan e'lon qilinayotgan asosiy stavka bo'yicha matbuot xabarnomalari hamda 2022–2024-yillardagi faoliyat to'g'risidagi hisobotlarda inflyatsion targetlash rejimi, asosiy stavka mexanizmi, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va bank nazoratini takomillashtirish yo'nalishlari tizimli ravishda yoritilgan. Ushbu manbalarda pul-kredit siyosati instrumentlarini takomillashtirish, to'lov tizimlarini modernizatsiya qilish hamda bank sektorida raqobat muhitini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgan [4; 5; 6].

So'nggi yillarda bank tizimini isloh qilish bo'yicha qabul qilingan strategik hujjatlar va rasmiy ma'lumotlar davlat ulushidagi tijorat banklarini bosqichma-bosqich xususiylashtirish, korporativ boshqaruvni takomillashtirish hamda xalqaro standartlarni joriy etishga qaratilgan islohotlarning izchil amalga oshirilayotganini ko'rsatadi. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi va Markaziy bankning rasmiy axborotlari ushbu yo'nalishdagi huquqiy asoslar hamda amaliy natijalarni tahlil qilish uchun ishonchli manba hisoblanadi [7; 8].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik asosini qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv hamda normativ-huquqiy hujjatlarni tahlil qilish usullari tashkil etadi. Ma'lumotlar manbai sifatida O'zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchiligi, Markaziy bankning rasmiy statistik va tahliliy materiallari hamda ilmiy adabiyotlardan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda, jahonning ko'plab mamlakatlarida bo'lgani kabi, bank tizimi Markaziy bank va aksiyadorlik-tijorat banklaridan iborat ikki bo'g'indan tashkil topgan. Bu tizim tarkiban O'zbekiston Respublikasi Markaziy

banki va uning muassasalari, Tashqi iqtisodiy faoliyat milliy banki, Xalq banki hamda aksiya va pay asosida tashkil qilingan, shuningdek, chet el kapitali ishtirokidagi tijorat banklari hamda ularning vakolatxonalaridan iboratdir.

Ikki bosqichli tizimning mohiyati shundaki, Markaziy bank tijorat banklari bilan bevosita raqobatga kirishmaydi, balki ularning faoliyatini tartibga soluvchi, nazorat qiluvchi va pul-kredit siyosatini yurituvchi yuqori organ sifatida faoliyat yuritadi. Tijorat banklari esa aholi va tadbirkorlik subyektlariga bevosita bank xizmatlarini — kredit berish, depozitlarni qabul qilish, hisob-kitoblarni amalga oshirish hamda boshqa bank operatsiyalarini bajaradi.

Markaziy bank tomonidan boshqariladigan va muvofiqlashtiriladigan infratuzilma subyektlari, xususan, lombardlar hamda mikromoliya muassasalari bank tizimining tarkibiy qismlari sanaladi. Shuningdek, ushbu tizim faoliyatini ta'minlashda "Respublika valyuta birjasi" hamda "Qimmatli qog'ozlarning markaziy depozitariysi" aksiyadorlik jamiyati kabi tuzilmalar ham bevosita ishtirok etadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston bank tizimida tub o'zgarishlar ro'y berdi: davlat ulushidagi yirik banklarni bosqichma-bosqich xususilashtirish dasturi amalga oshirilmoqda, xorijiy investorlarning bank kapitalidagi ishtiroki kengaymoqda, shuningdek, raqamli banklar va moliyaviy texnologiyalar (fintech)dan foydalanish jadal rivojlanmoqda. Bu jarayonlar bank xizmatlari bozorida raqobat muhitini kuchaytirib, aholi va tadbirkorlik subyektlari uchun sifatli hamda arzon moliyaviy xizmatlar ko'lamini kengaytirmoqda.

Bank tizimining ikkinchi bosqichida faoliyat yurituvchi tijorat banklari o'z faoliyatini Markaziy bank tomonidan berilgan litsenziya asosida amalga oshiradi va unga muntazam ravishda moliyaviy hisobot taqdim etadi. Bunday nazorat mexanizmi tizimli xavflarning oldini olish hamda omonatchilar va mijozlarning manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining huquqiy maqomi, vakolatlari va vazifalari O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi hamda O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 11-noyabrdagi "O'zbekiston Respublikasining Markaziy banki to'g'risida"gi O'RQ-582-son¹ Qonun bilan belgilanadi. Ushbu qonunchilikka ko'ra, Markaziy bank yuridik shaxs bo'lib, u davlatning mutlaq mulki hisoblanadi hamda o'z xarajatlarini o'z daromadlari hisobidan qoplaydi.

Markaziy bankning eng muhim xususiyati — uning davlat hokimiyati va boshqaruvining boshqa organlaridan mustaqilligidir. Ushbu mustaqillik pul-kredit siyosatining siyosiy bosimlardan xoli bo'lishini hamda inflyatsiyaga qarshi kurash chora-tadbirlarining izchil amalga oshirilishini ta'minlaydi.

Shu bilan birga, qonunchilikda Markaziy bank va davlat o'rtasidagi majburiyatlarning ajratilgani belgilangan: Markaziy bank davlatning majburiyatlari yuzasidan, davlat esa Markaziy bankning majburiyatlari yuzasidan javobgar bo'lmaydi.

Mamlakatimiz hududida istiqomat qiluvchi jismoniy shaxslar hamda faoliyat yuritayotgan yuridik shaxslar uchun majburiy xususiyatga ega bo'lgan normativ hujjatlarni qabul qilish Markaziy bankning to'g'ridan-to'g'ri vakolatiga kiradi. Mazkur idora yaxlit va markazlashtirilgan tizim asosida boshqariladi. O'z zimmasidagi funksional vazifalarni bajarish uchun u alohida xizmatlar va tuzilmalarni tashkil etadi. Xususan, poytaxtda, Qoraqalpog'iston Respublikasida hamda barcha viloyat markazlarida uning hududiy boshqarmalari mavjud bo'lib, ular yuridik shaxs hisoblanmaydi. Ularning hamda tegishli muassasalarning faoliyati Markaziy bank Boshqaruvi tomonidan tasdiqlangan nizomlar bilan belgilanadi. Ushbu vakolat Markaziy bankka bank-moliya sohasini operativ va moslashuvchan tarzda tartibga solish imkonini beradi, chunki tez o'zgaruvchan moliya bozori sharoitida qonun darajasidagi normativ-huquqiy hujjatlarni qabul qilish jarayoni ancha uzoq vaqt talab etishi mumkin.

Markaziy bank o'z vazifalarini bir necha yo'nalishda amalga oshiradi: pul-kredit siyosatini yuritish, pul emissiyasi, bank tizimini prudensial nazorat qilish, to'lov tizimining barqarorligini ta'minlash, xalqaro zaxiralarni boshqarish, hukumatning fiskal agenti sifatida faoliyat yuritish, jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish hamda statistika va moliyaviy savodxonlikni oshirish. Ushbu yo'nalishlar orasida so'nggi yillarda eng ko'p takomillashtirilgan va statistik jihatdan kuzatish mumkin bo'lgan ikki soha — pul-kredit siyosati hamda bank tizimini nazorat qilish masalalariga alohida to'xtalib o'tiladi.

1. Pul-kredit siyosati dinamikasi tahlili

2022–2026-yillar davomida Markaziy bankning asosiy stavka siyosatini kuzatish shuni ko'rsatadiki, regulyator reaktiv emas, balki inflyatsion kutilmalarga asoslangan proaktiv yondashuvni qo'llagan. 2022-yil mart oyida tashqi iqtisodiy noaniqliklar sharoitida asosiy stavka yillik 17 foizgacha ko'tarilgan bo'lsa, yilning ikkinchi choragidan boshlab makroiqtisodiy vaziyat barqarorlashgani tufayli stavka 15 foizgacha pasaytirilgan. Bu Markaziy bankning inflyatsiyaga qarshi tezkor javob berish qobiliyatini ko'rsatuvchi muhim dalildir.

2024-yilda kuzatilgan tendensiyalar asosida yuritilgan pul-kredit siyosati ijobiy real foiz stavkalarining

1 O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 11-noyabrdagi "O'zbekiston Respublikasining Markaziy banki to'g'risida"gi O'RQ-582-son Qonun: <https://lex.uz/uz/docs/-4590452>

shakllanishiga imkon berdi va inflyatsiyaning kutilayotgan pasayish dinamikasi hisobga olinib, iyul oyida asosiy stavka 14 foizdan 13,5 foizga tushirildi. Biroq, 2025-yil boshida vaziyat o'zgacha tus oldi: import taklifi bilan bog'liq xavf-xatarlar inflyatsiyaning oshishiga olib kelgach, mart oyida stavka 0,5 foizga oshirilib, 14 foizga yetkazildi. 2026-yil o'rtalariga kelib ushbu daraja saqlanib qolmoqda. Yil yakuniga qadar inflyatsiya 6,5 foiz atrofida, iqtisodiy o'sish esa 7–7,5 foiz atrofida bo'lishi kutilmoqda.

Tahlil xulosasi. So'nggi 4-yilda asosiy stavka 15 foizdan 17 foizgacha oshib, keyinchalik 13,5 foizgacha pasaygan va so'ngra 14 foiz darajasida barqarorlashgan. Bu holat oddiy tebranish emas, balki inflyatsiya targeti (5 foiz) sari izchil, shu bilan birga tashqi omillarga moslashuvchan pul-kredit siyosati yuritilganini ko'rsatadi. Demak, Markaziy bankning mustaqilligi nafaqat huquqiy jihatdan, balki amaliy siyosiy qarorlar qabul qilish jarayonida ham namoyon bo'lmoqda.

2. Bank tizimini nazorat qilish: xususiylashtirish jarayoni tahlili

Markaziy bank tomonidan amalga oshiriladigan prudensial nazorat nafaqat kapital yetarliligi va likvidlik me'yorlarini belgilash bilan cheklanmaydi, balki u bank tizimining institutsional isloh qilinishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bu jihatdan davlat banklarini xususiylashtirish jarayoni yaqqol misol bo'la oladi. 2025-yil 1-dekabr holatiga ko'ra, davlat ulushidagi banklar hissasiga bank tizimi jami aktivlarining 64,53 foizi, ya'ni 576,2 trillion so'm to'g'ri kelgan. Hozirgi kunda to'qqizta davlat banki faoliyat yuritmoqda: O'zmilliybank, Agrobank, O'zsanoatqurilishbank, Asakabank, Xalq banki, Biznesni rivojlantirish banki, Mikrokreditbank, Aloqabank va Turonbank.

Strategik reja shuni ko'rsatadiki, 2027-yilda davlat banklari soni 7 taga, 2028-yilda 6 taga, 2029-yilda 5 taga, 2030-yilda esa 4 taga qisqartiriladi. Natijada davlat banklarining aktivlardagi ulushini 2026-yildagi 65 foizdan 2030-yilga kelib 55 foizgacha kamaytirish rejalashtirilgan.

Tahlil xulosasi. Keltirilgan ma'lumotlar davlatning bank tizimidagi ishtiroki hozirgi vaqtda salmoqli ekanligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, xususiylashtirish jarayoni bosqichma-bosqich va izchil amalga oshirilmoqda. Bu holat Markaziy bank tomonidan belgilangan bank sektorida raqobat muhitini kuchaytirish yo'nalishidagi islohotlarning izchil davom etayotganini ko'rsatadi hamda kelgusida bank xizmatlari sifati va raqobatbardoshligini yanada oshirish uchun keng imkoniyatlar mavjudligini tasdiqlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tahlil shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston Respublikasida bank tizimi ikki bosqichli tuzilmaga ega bo'lib, uning barqaror faoliyat yuritishida Markaziy bankning hissasi beqiyosdir. Xususan, asosiy stavka dinamikasi tahlili (2022–2026-yillar) Markaziy bankning inflyatsiyaga qarshi izchil va moslashuvchan siyosat yuritayotganini, xususiylashtirish jarayoni tahlili esa bank tizimida institutsional islohotlarning bosqichma-bosqich va izchil davom etayotganini ko'rsatdi. Markaziy bankning mustaqilligi, uning keng ko'lamli vazifalari (pul-kredit siyosati, emissiya, to'lov tizimlari, tijorat banklari ustidan nazorat, valyuta zaxiralarini boshqarish va boshqalar) mamlakat moliyaviy barqarorligini ta'minlashning asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Kelgusida bank tizimini yanada takomillashtirish borasida quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq:

inflyatsiya targetlash tizimini yanada mustahkamlash hamda pul-kredit siyosati instrumentlarini takomillashtirish;

bank nazoratini xalqaro standartlar (Bazel tamoyillari)ga muvofiqlashtirishni izchil davom ettirish;

elektron bank xizmatlari ko'rsatish tizimini hamda zamonaviy hisob-kitob amaliyotlari bazasini izchil takomillashtirish;

moliyaviy barqarorlikni ta'minlash bo'yicha erta ogohlantirish tizimlarini yanada kuchaytirish;

davlat banklarini xususiylashtirish jarayonini rejalashtirilgan muddatlarda amalga oshirish orqali bank sektorida raqobat muhitini yanada kengaytirish.

Xulosa qilib aytganda, Markaziy bankning samarali faoliyati nafaqat bank-moliya sektorining, balki butun milliy iqtisodiyotning barqaror va izchil rivojlanishini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023. – 120 b.
2. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 11-noyabrda «O'zbekiston Respublikasining Markaziy banki to'g'risida»gi **O'RQ-582-son Qonuni**: <https://lex.uz/uz/docs/-4590452>
3. Jo'rayev T. T., Hamdamov M. A. Iqtisodiyot nazariyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2024. – 320 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Asosiy stavka bo'yicha matbuot xabarnomalari (2022–2026-yillar). // Markaziy bank axborotnomasi. – Toshkent, 2026. – № 4. – B. 12–15.
5. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy veb-sayti. – Elektron resurs
6. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. 2022–2024-yillardagi faoliyati to'g'risidagi hisobotlar. – Elektron resurs //

Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (Lex.uz)

7. O'zbekiston bank tizimini isloh qilish strategiyasi (davlat banklarini xususiyalashtirish bo'yicha, 2026–2030-yillar). – Elektron resurs // Spot.uz.
8. O'zbekiston Respublikasining Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (Lex.uz).

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100